

**CONSEIL DE
L'EUROPE**

**AVRUPA
KONSEYİ**

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

**S.S. BALIKLIÇEŞME BELDESİ TARIM KALKINMA
KOOPERATİFİ VE DİĞERLERİ - TÜRKİYE DAVASI**

**(Başvuru no: 3573/05, 3617/05, 9667/05, 9884/05, 9891/05, 10167/05, 10228/05, 17258/05,
17260/05, 17262/05, 17275/05, 17290/05 ve 17293/05)**

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

30 Kasım 2010

*İşbu karar Sözleşme'nin 44 / 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup
şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.*

USUL

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan (3573/05, 3617/05, 9667/05, 9884/05, 9891/05, 10167/05, 10228/05, 17258/05, 17260/05, 17262/05, 17275/05, 17290/05 ve 17293/05) no'lu on üç davanın nedeni on dört Tarım Kooperatifi'nin (başvuranlar) İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi - AİHS) 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde Edirne Barosu avukatlarından T. Özdöl ve A. Uludağ tarafından temsil edilmektedir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Adları Ek'te yer alan başvuranlar üyelerinin özellikle ekonomik gelişimlerini gözetmek amacıyla kurulan tarım ve üretici kooperatifleridir.

Başvuran kooperatifler Bakanlar Kurulu'nun 1987 tarih ve 87/11705 sayılı Kararnamesine ve Para ve Kredi Koordinasyon Kurulu yönetmeliğine uygun olarak diğer tarım kooperatifleri gibi süt üreticilerine ödenen süt teşvik priminden yararlanmaktaydılar. Bununla birlikte Para ve Kredi Koordinasyon Kurulu 1995 tarihinde Bakanlar Kurulu'nun 87/11705 tarihli genelgesi ile vermiş olduğu yetkiye istinaden 95/1 sayılı tebliği kabul etmiştir. 87/12, 91/4 ve 94/3 sayılı bu tebliğ 1 Ocak -31 Aralık 1995 tarihleri devlet tarafından ödenen süt teşvik primlerinin ortadan kaldırılmasını öngörmekteydi.

S.S. Edirne Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Birliği 95/1 sayılı tebliğin iptali istemiyle Danıştay'da dava açmıştır.

27 Ekim 1997 tarihinde Danıştay 10. Dairesi, bilhassa Para ve Kredi Koordinasyon Kurulu'nun mezkur teşvik primlerinin verilmesini veya ortadan kaldırılmasını öngören yetkili bir merci olmadığı gerekçesiyle söz konusu tebliğ'i iptal etmiştir. 17 Aralık 1999 tarihinde Danıştay Genel Kurulu, Başbakanlık tarafından yapılan temyiz başvurusunu reddetmiş ve ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır.

2000 yılında çeşitli tarihlerde Başbakanlığa müracaat eden başvuranlar özellikle Danıştay'ın 17 Aralık 1999 tarihinde iptal ettiği ilgili teşvik primlerinin kaldırılması hakkındaki 95/1 sayılı tebliğe dayanarak daha önceki dönemlerde kendilerine ödenmeyen söz konusu primlerin ödenmesini talep etmiştir.

Başbakanlık tarafından bu taleplerin reddedilmesinin ardından başvuranlar Ankara İdare Mahkemesinde Ağustos ve Eylül 2000 tarihlerinde ödenmeyen meblağların ödenmesi için dava açmıştır.

İdari mahkeme, sözü edilen kooperatiflerin 1995 Aralık ayında veyahut bu başvurudan evvel adı geçen karar ile idarenin yol açtığı zararın giderilmesi bakımından tazminat davası açmadıkları ve ödenmeyen son teşvik primlerinin ardından altı ay içinde başvuruda bulunmadıkları gerekçesiyle bu taleplerini reddetmiştir. Bununla birlikte, alınan hükümler Danıştay'da temyize elverişli bulunmaktadır.

12 Haziran 2002 tarihinde Danıştay diğerlerinin yanı sıra başsavcının görüşünün başvuranlara tebliğ edilmeyişine atıfla ilk derece mahkemesinin hükümlerini onamıştır.

Danıştay 16 Mart 2004 tarihinde başvuran kooperatifler tarafından yapılan karar düzeltme taleplerini reddetmiştir. İç hukuktaki bu nihai kararlar başvuranların yasal temsilcilerine 4 Ağustos ve 22 Ekim 2004 tarihleri arasında tebliğ edilmiştir.

HUKUK

I. DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

Başvuruların olaylar ve davanın esası bakımından ortaya koydukları sorunların benzer olduğunu dikkate alan AİHM, başvuruların birleştirilerek tek bir başvuru altında incelenmesini kararlaştırmıştır.

II. AİHS’NİN 6/1 MADDESİ’NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

Başvuran kooperatifler öncelikle idari mahkemeler tarafından idari yargılama usulü davasının açılması hakkındaki esaslara getirdiği yoruma itiraz etmektedir. İdari mahkemeler söz konusu süre için iç hukuktaki mahkemelerin gecikme nedeniyle 1995 yılı sonunda reddettikleri başvuruları çıkış noktası olarak kabul etmektedir. Başvuranlara göre gecikmeli yapıldığı gerekçesiyle başvurularının reddedilmesi davalarının esasının bir mahkeme tarafından görülmesi olanağından yoksun bırakmış ve bu yolla devlet idaresine destek sağlamıştır. Başvuranlar ayrıca temyiz başvurusu kapsamında Danıştay Cumhuriyet Başsavcısının görüşünün önceden tebliğ edilmediğinden yakınmakta, bu noktada AİHS’nin 6/1 maddesine atıfta bulunmaktadır.

AİHS’nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvuruların dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle başvurular kabuledilebilir niteliktedir.

İdari mahkemelerin gecikmeli yapıldığı gerekçesiyle başvuranların taleplerini reddetmesinin savanın esastan görülmesini engellediği şikayeti ile ilgili olarak Hükümet, dava dosyasında söz konusu davanın hakkaniyete uygun görülmediğini veya bir mahkemeye erişim hakkının engellendiğini gösterir hiçbir bir delil unsurunun yer almadığını kaydetmektedir.

Başvuranlar iddialarını yinelemektedir.

AİHM bu bağlamda, AİHS’nin 19. maddesinde yer alan unsurlardan hareketle görevinin yalnızca Sözleşme taraflarının AİHS’den ileri gelen yükümlülüklerine riayet edip etmediklerini gözetmekten ibaret olduğunu hatırlatır. Bilhassa, Sözleşme ile güvence altına alınan hak ve yükümlülükler halel getirilmedikçe, iç hukuktaki mahkemeler tarafından yapıldığı iddia edilen olay ve hukuk hatalarını incelemek AİHM’ye düşmez (Bkz. özellikle *Garcia Ruiz-İspanya* no: 30544/96). AİHM, ulusal bir mahkemenin niye başka bir kararı değil de bu kararı almasına neden olan davaya ilişkin unsurları incelemenin kendi görevi olmadığını, aksi takdirde üçüncü ya da dördüncü derece mahkemesi konumuna geleceğini hatırlatmaktadır (*Kemmache-Fransa* (no:3), 24 Kasım 1994 tarihli karar).

AİHM ayrıca iç hukuku yorumlarının ilk etapta ulusal yetkili makamlara ve özellikle mahkeme ve yüksek mahkemelere düştüğünü anımsatır (Bkz. birçokları arasında *Brualla Gomez de la Torre-İspanya*, 19 Aralık 1997). Bununla beraber, incelemesine sunulan vakaya ilişkin iç hukuk yorum ve uygulamasının AİHS ile bağdaşıp bağdaşmadığını belirlemek AİHM’nin görevidir. Bu özellikle başvuruların veyahut ilgili belgelerin sunulmasında iç hukuktaki mahkemelerin yargılama usulüne ilişkin tespit edilen esasları yorumlamaları ile ilintilidir. Bir mahkemeye başvuru hakkındaki yasal mevzuatın ve buna değin kuralların adaletin iyi işleyişine ve hukuki güvenliğe riayet etmesi gerekir (Bkz. *Valin-İspanya* no: 47792/99, 11 Ekim 2001 ve *Zvolsky ve Zvolkska-Çek Cumhuriyeti* no: 46129/99).

AİHM bir mahkemeye erişim hakkının mutlak bir yapısının olmadığını, bilhassa bir başvurunun kabuledilebilirlik koşullarına ilişkin zımni birtakım kısıtlamaları içerdiğini, zira bu düzenlemenin belirli bir takdir yetkisini kullanan Devlet tarafından yapıldığını ifade etmektedir (Bkz. diğerleri arasında, Garcia Manibardo-İspanya no: 38695/97 ve sözü edilen Zvolsky ve Zvolska). Bununla birlikte bu tür kısıtlamalar başvurunun kullanımının özüne hâlel getirmeyecek şekilde meşru bir amacı gütmeli, 6/1 maddesince başvuru araçları ve öngörülen amaçlarla orantılı makul bir yapıda olmalıdır (Bkz. Nedzela-Fransa kararı no: 73695/01, 27 Temmuz 2006 ve Guerin-Fransa kararı 29 Temmuz 1998).

AİHM başvuran kooperatiflerin özellikle idari mahkemelerin dava açma süresine ilişkin kuralları yorumlamalarına ve bir mahkemenin davanın esasları incelenmesi olanağından kendilerini yoksun bırakmasına karşı çıktıklarını gözlemlemektedir. 2004 yılı sonuna doğru mahkemeler ele almış oldukları ve içerik olarak birbirine benzer bütün davalarda usule ilişkin esasları uygulamışlar ve yapılan başvuruları gecikme dolayısıyla reddetmişlerdir. İç hukuktaki mahkemeler belirli bir dönem boyunca yinelenen bu hukuki soruna karşı aynı tavrı sergilemiş, söz konusu döneme ilişkin hukuki bir ayırım yapmaksızın bu konuda yerleşik bir içtihat oluşturmuşlardır. Öte yandan, alınan hükümler daha öncekilerden bağımsız olarak ele alınmış, nihayetinde incelenen davalarda 2005 yılından itibaren yerleşik içtihadı yeni bir yön verilmiş ve tazminat talebinde bulunan diğer kooperatiflerin yapmış oldukları benzer talepler kabul görmüştür.

AİHM ulusal düzeyde olduğu kadar uluslararası düzeyde de yerleşik bir içtihadı yönelik takdir yetkisinin yeniden düzenlenmesinin, özellikle Türkiye'nin de bir parçası olduğu yazılı hukuka tabi ülkelerde değişmeyen bir olgu olarak algılanmaması gerektiğini kaydetmektedir. Şu veya bu şekilde olsun, içtihat gelişmeli, yeniden gözden geçirmeye müsait olmalıdır; burada yeniden ele almaktaki maksat özü itibarıyla önceki durumun tatminkâr bir çözüm sunmamasında yatmaktadır. Daha evvelki içtihatları dikkate almayan Türk idari mahkemeleri takdir yetkisinin kullanılması hususunda mezkûr içtihat değişiminden yana olmuştur ve başvuruların argümanlarını sundukları söz konusu bütün yargılamalar boyunca hakkaniyete uygun hareket edilmediğini düşündürecek herhangi bir tutum sergilememiştir. AİHM sözü edilen davanın idaresinde keyfi hiçbir yaklaşım görememektedir. Prensipte olarak sunulan unsurlar ışığında ulusal mahkemelerin şu veya bu karar almaları konusunda takdir yetkisinin kendisinde olmadığını vurgulayan (sözü edilen Kemmache-Fransa (no3) kararı) AİHM, başvuruların durumlarında böylesi bir sonuca varılabilecek herhangi bir gerekçenin yer almadığına itibar etmektedir.

AİHM bu nedenle AİHS'nin 6/1 maddesinin bu bakımdan ihlal edilmediği sonucuna varmaktadır.

Danıştay Cumhuriyet Başsavcısının görüşünün tebliğ edilmediği şikayetine ilişkin AİHM, daha önce de benzer bir şikayetin dile getirildiğini ve AİHS'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiği sonucuna vardığını anımsatır (Bkz. özellikle, Meral-Türkiye kararı no: 33446/02, 27 Kasım 2007). Hükümet *Meral* kararından ayrı olarak davayı farklı şekilde sonuçlandıracak hiçbir tespit ve delil sunmamıştır. Bu nedenle AİHS'nin 6/1 maddesi bu açıdan ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI HAKKINDA

Başvuran kooperatifler yasal faiz oranıyla birlikte kendilerine teşvik primlerinin ödenmediği 1995 yılından başlayarak ve yetkili idari mercilere başvurdıkları tarihe kadar geçen süreye

karşılık gelecek şekilde maddi tazminat talebinde bulunmaktadır. Başvuran kooperatiflerin her biri 894 Euro'dan 54.350 Euro'ya kadar değişen meblağlarda manevi tazminat talep etmektedir. Başvuran kooperatifler ayrıca iç hukukta ve AİHM önünde yapmış oldukları yargı giderlerinin kanıtlayıcı belgeler (adil tatmin taleplerine ilişkin ayrıntılı meblağlar ek 2'de yer almaktadır) ışığında karşılanmasını talep etmektedir.

Hükümet bu meblağlara karşı gelmekte ve AİHM'yi bunları reddetmeye davet etmektedir.

Maddi tazminat konusunda AİHM, mevcut davada başvuranların adil tatmin konusunda öne sürebilecekleri yegâne dayanak noktasının Danıştay Cumhuriyet Başsavcısının görüşünün kendilerine tebliğ edilmemesi nedeniyle AİHS'nin 6/1 maddesinden ileri gelen güvencelerden yararlanamamak olduğunu hatırlatır. Bu dava farklı sonuçlanmış olsaydı akıbetinin ne olacağı konusunda AİHM spekülasyon yapamamaktadır (Bkz. Aksoy (Eroğlu)-Türkiye no: 59741/00, 31 Ekim 2006). AİHM bu durumda maddi tazminata ilişkin talepleri reddetmektedir.

Manevi tazminat ile ilgili olarak AİHM, bu konudaki yerleşik içtihadı ışığında yukarıdaki paragraflarda dile getirmiş olduğu hususların uğranılan manevi zararı gidereceği sonucuna varmaktadır (Bkz. aynı anlamda, Meral-Türkiye, no: 33446/02, 27 Kasım 2007 ve Ekmekçi vd.-Türkiye no: 2841/05, 2873/05, 2875/05, 2878/05, 2895/05, 2947/05, 3577/05, 5498/05, 6192/05, 6793/05, 6306/05, 6356/05, 6375/05, 6377/05, 12950/05 ve 12331/06, 26 Mayıs 2009). Yargılama masraf ve giderleri konusunda AİHM, kendisine sunulan belgeler ve bu konudaki yerleşik içtihadını göz önünde bulundurarak başvuranlara talep ettikleri (Ek 2'de başvuranların yargılama masraf ve giderlerine ilişkin ayrıntılı talepleri yer almaktadır) meblağların ödenmesini uygun görmektedir.

AİHM, gecikme faizinin, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faiz oranına üç puanlık bir artış eklenerek belirlenmesini uygun görmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, MAHKEME,

1. *Oybirliğiyle, başvuruların birleştirilmesine;*
2. *Oybirliğiyle, başvuruların kabuledilebilir olduğuna;*
3. *Oybirliğiyle, Danıştay Cumhuriyet Başsavcısının görüşünün önceden tebliğ edilmemesi nedeniyle AİHS'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine;*
4. *İkiye karşı beş oyla, AİHS'nin 6/1 maddesi uyarınca bir mahkemeye erişim hakkının ihlal edilmediğine;*
5. *Oybirliğiyle,*
 - a) mevcut kararın kendisinin uğranılan manevi zararın giderilmesinde başlı başına adil bir tatmini *oluşturduğuna;*
 - b) AİHS'nin 44 / 2 maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'ye çevrilmek ve her türlü vergiden muaf tutulmak üzere Savunmacı Hükümet tarafından yargılama masraf ve giderleri için S.S. Karacaali Köyü Tarım Ürünleri Üretim Pazarlama Kooperatifi'ne 5 (beş) Euro, S.S. Gümüşçay Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'ne 6 (altı) Euro, S.S. Yayla Köyü Tarımsal Sulama Kalkınma

Kooperatifi'ne 7 (yedi) Euro, S.S. Balıklıçeşme Beldesi Tarım Kalkınma Kooperatifi'ne 13 (on üç) Euro, S.S. Bayır Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'ne 15 (on beş) Euro, S.S. Sarıcaköy ve Çevresi Tarım Ürünleri Üretim ve Pazarlama Kooperatifi'ne 24 (yirmi dört) Euro, S.S. Kılavuzlar Köyü Sulama Kooperatifi ve S.S. Koruoba ve Çevre Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi başvurularının her birine 25 (yirmi beş) Euro, S.S. Karakent Köyü Sulama Kooperatifi'ne 32 (otuz iki) Euro, S.S. Yeniçiftlik Sulama Kooperatifi'ne 34 (otuz dört) Euro, S.S. Karamanlı Merkez Sulama Kooperatifi'ne 52 (elli iki) Euro, S.S. Kayaaltı Köyü Tarım Kalkınma Kooperatifi'ne 89 (seksen dokuz) Euro, Ağaköy Tarımsal Kalkınma Kooperatifi'ne 147 (yüz kırk yedi) Euro ve S.S. Köy Koop. Kırklareli Köy Kalkınma ve Diğer Amaçlı Tarımsal Kooperatifler Birliği'ne 864 (sekiz yüz altmış dört) Euro ödenmesine;

b) yukarıda belirtilen sözkonusu sürenin sona erdiği tarihten ödemenin yapılmasına kadar geçen süre için, sözkonusu meblağlara, Avrupa Merkez Bankası'nın anılan dönem için geçerli olan marjinal kredi faiz oranına üç puanlık bir artış eklemek suretiyle belirlenecek basit faiz uygulanmasına;

6. Oybirliğiyle, adil tatmine ilişkin diğer taleplerin reddine;

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AİHM'nin iç tüzüğünün 77. maddesinin 2. ve 3. paragraflarına uygun olarak 30 Kasım 2010 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Mevcut karar ekinde AİHS'nin 45/2 ve İçtüzüğün 74/2 maddeleri uyarınca Yargıçlar Jociene ve Karakaş'ın kısmi ayrı oy görüşü yer almaktadır.

Ek 1 Başvuru listesi

	Numara	Başvuru	Başvuru tarihi
1	3573/05	S.S. BALIKLIÇEŞME BELDESİ TARIM KALKINMA KOOPERATİFİ – Türkiye	11/01/2005
2	3617/05	S.S. AĞAKÖY TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ – Türkiye	15/01/2005
3	9667/05	S.S. KÖY KOOP. KIRKLARELİ KÖY KALKINMA VE DİĞER AMAÇLI TARIMSAL KOOPERATİFLER BİRLİĞİ – Türkiye	29/11/2004
4	9884/05	S.S. KAYAALTI KÖYÜ TARIM KALKINMA KOOPERATİFİ ET S.S. KARAMANLI MERKEZ SULAMA KOOPERATİFİ- Türkiye	11/12/2004
5	9891/05	S.S. YENİÇİFTLİK SULAMA KOOPERATİFİ - Türkiye	11/01/2005
6	10167/05	S.S. KARAKENT KÖYÜ SULAMA KOOPERATİFİ -Türkiye	02/02/2005
7	10228/05	S.S. KILAVUZLAR KÖYÜ SULAMA KOOPERATİFİ Türkiye	09/12/2004
8	17258/05	S.S. KARACAALI KÖYÜ TARIM ÜRÜNLERİ ÜRETİM PAZARLAMA KOOPERATİFİ - Türkiye	11/04/2005

9	17260/05	S.S. GÜMÜŞÇAY KÖYÜ TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ – Türkiye	11/04/2005
10	17262/05	S.S. KORUOBA VE ÇEVRE KÖYLERİ TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ – Türkiye	11/04/2005
11	17275/05	S.S. YAYLA KÖYÜ TARIMSAL SULAMA KALKINMA KOOPERATİFİ – Türkiye	11/04/2005
12	17290/05	S.S. SARICAKÖY VE ÇEVRESİ TARIM ÜRÜNLERİ ÜRETİM VE PAZARLAMA KOOPERATİFİ - Türkiye	11/04/2005
13	17293/05	S.S. BAYIR KÖYÜ TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ – Türkiye	11/04/2005

Ek 2

AİHS'nin 41. maddesi uyarınca başvuranların talep ettikleri rakamlar

Başvuru no	Maddi tazminat	Manevi tazminat	Yargılama gider ve masrafları
3573/05	3.989,40 TL (yaklaşık 2.046 Euro)	4.450 Euro	23,65 TL (yaklaşık 13 Euro)
3617/05	6.104,27 TL (yaklaşık 3.131 Euro)	6.900 Euro	286,15 TL (yaklaşık 147 Euro)
9667/05	47.852,09 TL (yaklaşık 24.540 Euro)	54.350 Euro	1 683,8 TL (yaklaşık 864 Euro)
9884/05 (Kayaaltı)	3 564,61 TL (yaklaşık 1.828 Euro)	3.800 Euro	172,37 TL (yaklaşık 89 Euro)
9884/05 (Karamanlı)	2 463,85 TL (yaklaşık 1.264 Euro)	3.000 Euro	100,70 TL (yaklaşık 52 Euro)
9891/05	6 296,43 TL (yaklaşık 3.229 Euro)	5.590 Euro	64,74 TL (yaklaşık 34 Euro)
10167/05	1 154,50 TL (yaklaşık 592 Euro)	1.210 Euro	61,15 TL (yaklaşık 32 Euro)
10228/05	956,05 TL (yaklaşık 491 Euro)	1.070 Euro	47,75 TL (yaklaşık 25 Euro)
17258/05	1 169,71 TL (yaklaşık 600 Euro)	1.700 Euro	9,85 TL (yaklaşık 5 Euro)
17260/05	4 455,62 TL (yaklaşık 2.285 Euro)	5.075 Euro	11,40 TL (yaklaşık 6 Euro)
17262/05	2 000,94 TL (yaklaşık 1.026 Euro)	2.250 Euro	28,2 TL (yaklaşık 25 Euro)
17275/05	1 556,61 TL (yaklaşık 799 Euro)	894 Euro	12,5 TL (yaklaşık 7 Euro)
17290/05	950,428 TL (yaklaşık 488 Euro)	1.072 Euro	45,87 TL (yaklaşık 24 Euro)
17293/05	1 271,62 TL (yaklaşık 652 Euro)	1.450 Euro	28,95 TL (yaklaşık 15 Euro)